

31. Національні збройні сили Латвії // Військо України. - 2004. - № 1-2. - С. 31-33.

32. НАТО. Держави-члени. Латвія : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nato.int/cps/ru/SID-D96C6A5F-AF951850/natolive/nato_countries.htm.

33. Міністерство оборони Латвії. Історія, Структура. Міністри оборони. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.mod.gov.lv/>.

34. Національні збройні сили Латвії. Про збройні сили. Міжнародні операції : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.mil.lv/>.

35. Військові навчальні заклади національних збройних сил Латвії : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.mil.lv/lv/Vienibas/Macibu_vadibas_pavelnieciba/Militaras_macibu_iestades.aspx.

36. Балтійська асамблея : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.baltasam.org/?CatID=84>.

37. Балтійська Рада Міністрів [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.mfa.gov.lv/data/file/e/03_1128%20terms%20of%20reference-nolikums.pdf.

38. Законодавча база національної безпеки і оборони Латвії : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.mil.lv/lv/Papildriki/Normativie_akti.aspx.

B. Levyk

THE FORMATION OF NATIONAL ARMED FORCES OF LATVIA IN THE NEW GEOPOLITICAL CONDITIONS

The process of creating the armed forces of Latvian Republic has been analyzed from military-historical point of view, as well as state enforcement of military security after the dissolution of the USSR. Additional consideration was given to the security sector of Latvia at current stage of development.

Key words: armed forces of Latvian Republic, military security, Latvia, security sector.

© Б. Левик

Надійшла до редакції 28.10.2011

УДК 94(410)12-3

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОБЛЕМИ ГІБРАЛТАРУ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст. - НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

НАТАЛЯ ЛЕСІВА,

викладач історії загальноосвітньої школи № 12, м. Макіївка

Стаття присвячена аналізу еволюції проблеми Гібралтару в контексті іспано-британських відносин другої половини ХХ ст. - початку ХХІ ст. Зокрема, розглянуто розвиток Гібралтару в історичній ретроспективі, проаналізовано політику Іспанії та британські стратегії вирішення комплексу суперечок навколо Гібралтару. Визначено ставлення мешканців Гібралтару до можливої зміни підданства.

Ключові слова: Гібралтар, Іспанія, Велика Британія, ООН, Європейський Союз, проблема, еволюція.

Постановка проблеми. Процес інтеграції країн Європи в другій половині ХХ століття продемонстрував усьому світу переваги консолідованого співіснування. Економічна інтеграція держав Західної Європи, досягнувши серйозних успіхів, зробила проєкцію в політичну площину. На перший погляд, існуюча ідилія ключових гравців Євросоюзу не може бути порушена жодним чином, але на початку ХХІ століття ми можемо констатувати існування цілої низки проблемних зон. Одним із прикладів суперечок між членами ЄС є проблема приналежності Гібралтару. Паралельно із поглибленням інтеграційних процесів у Європі, виникала напруженість у відносинах між Іспанією та Великою Британією, предметом якої ставали іспанські намагання переглянути статус Гібралтару. Світове співтовариство, у

першу чергу ООН та Європейський Союз, постійно виступало в ролі арбітра в урегулюванні суперечностей навколо регіону. По суті, проблема Гібралтару у світовій історії являє собою один із багатьох прикладів анклавного становища регіону. До анклавів на сучасній політичній мапі світу можна віднести: Калінінградську область Російської Федерації, Сеуту та Мелілью, Фарерські острови та Французьку Гвіану та ін. Доцільність вивчення алгоритмів вирішення суперечностей навколо Гібралтару обумовлюється можливістю вироблення дієвого сценарію співпраці сторін конфлікту, а для міждержавних організацій (ООН, ЄС) - дієвих методів налагодження діалогу та включення проблемної території до цих структур.

Отже, досліджуючи проблему Гібралтару в кон-

тексті світової історії, можна визначити два її рівні. По-перше, глобальний рівень - по суті, це проекція на міжнародні відносини в цілому. По-друге, аналіз питання в системі європейської співпраці та сфері відносин Іспанії та Великої Британії.

Останні дослідження і публікації з проблеми. Проблема Гібралтару була предметом дослідження як вітчизняних науковців, так і цілої плеяди зарубіжних. Вивчивши основні напрями наукових пошуків, ми прийшли до висновку, що гібралтарське питання досліджувалось переважно в контексті зовнішньої політики Іспанії та Великої Британії. Зокрема, до ґрунтовних студій можна віднести роботи таких вітчизняних науковців, як Ю. Павлишена, О. Лук'янов [1, 2]. Зарубіжна історіографія представлена роботами П. Голда, Х. Левіє, С. Пожарської, С. Хенкіна, Д. Тереро [3-6].

Метою статті є вивчення еволюції гібралтарського питання та методів його вирішення в другій половині ХХ - на початку ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Задля розуміння еволюції проблеми Гібралтару в ХХ столітті, на нашу думку, доцільно стисло розглянути ключові моменти історії.

Передумови виникнення суперечок між Іспанією та Великою Британією слід шукати ще у ХVІІІ ст. На початку цього століття майже всі європейські держави були втягнуті у війну за "Іспанську спадщину" (1701-1714 рр.). У 1704 році Гібралтар був захоплений англо-голландською ескадрою та утримувався англійськими військами майже 10 років. Після завершення бойових дій у 1714 році було укладено Утрехтську угоду. Згідно зі статтею 10, Іспанія передавала Гібралтар Англії на "довічні часи". Також в угоді міститься положення, згідно з яким Іспанія могла поновити суверенітет над Гібралтаром у разі його втрати Англією [8]. До речі, цей пункт угоди в ХХ столітті стане чи не найголовнішим аргументом іспанської сторони, яка буде намагатись повернути Гібралтар у сферу власних інтересів.

Після переходу Гібралтару під суверенітет Англії населенню було запропоновано залишитись та присягнути англійському королю, але 4 тисячі мешканців відмовились та покинули територію. У Гібралтарі залишилось лише 70 генуезьких рибалок. Отже, стратегічне місто довелося заселяти практично з нуля. У середині ХІХ століття чисельність населення сягала 19 тисяч, 17 з яких були британцями, які народилися в Гібралтарі [9].

Стратегічне положення Гібралтару та постійна ворожнеча з Англією стали головною причиною іспанських спроб повернути територію під власний контроль. Аналізуючи протистояння між Іспанією та Великою Британією, можна виділити 14 масштабних блокад з боку іспанської сторони. У такий спосіб іспанці намагалися послабити економічне становище Гібралтару та витіснити британські гарнізони. Доволі серйозним аргументом, який ставав причиною чисельних блокад, була контрабанда через територію Гібралтару. Ця територія упродовж 300 років мала статус вільної гавані, британці сюди спрямовували товари, які контрабандним шляхом потрапляли на іспанські ринки. Власне основою економіки регіону до початку ХХ століття якраз і була контрабанда. Для Британської сторони таке положення було доволі вигідним, оскільки в такий спосіб досягалось серйозне економічне послаблення давнього торгового конкурента - Іспанії. Згідно з досліджен-

нями британського історика Пітера Голда, у середині ХІХ століття контрабандисти з Гібралтару мали серйозне лобі в парламенті Великої Британії [10]. Звичайно, що така ситуація вимагала від Іспанії дій, спрямованих на запобігання контрабанді, та спроб поновити власний контроль над Гібралтаром. Тим часом британська сторона намагалася заселити цю територію власне англійцями, здійснюючи при цьому експорт традицій та культурного устрою, доповнених системою управління. Саме ці дії призвели до того, що на початку ХХ століття Гібралтар нічим не відрізнявся від більшості британських міст.

Геополітична вага Гібралтару значно зросла після Другої світової війни, така ситуація обумовлювалася збільшенням кількості середземноморських баз НАТО. За словами англійського губернатора Гібралтару в 1981-1982 рр. Вільяма Джексона, він "перестав бути лише англійською базою. Тепер він головною військовою базою Західної Європи, яка знаходиться на утриманні у Великої Британії" [11].

Після встановлення режиму генерала Франко Іспанія поновила спроби повернути Гібралтар. Франкістський уряд ще на початку Другої світової війни порушив питання про суверенітет над Гібралтаром, однак почати вирішення цього питання стало можливим лише в 60-х рр. ХХ ст. завдяки антиколоніальній діяльності ООН. Аналіз документальних матеріалів показує, що, незважаючи на міжнародну ізоляцію Іспанії після війни, франкістське керівництво не полишало надії повернути Гібралтар під іспанський суверенітет. Вихід з ізоляції та повернення цієї території були пріоритетним зовнішньополітичним завданням уряду Іспанії в післявоєнний час. Франко необхідно було підняти питання про Гібралтар з метою виправдати несприятливі наслідки своєї внутрішньої та зовнішньої політики, які франкістською пропагандою пояснювалися як "міжнародна облога", у тому числі з боку Британії, що окупувала частину іспанської території [12].

У своєму намірі каудильйо Франко розраховував на патріотичні почуття іспанців. Гібралтарське питання було вигідним для тогочасного режиму, оскільки воно відповідало національним інтересам Іспанії (відновлення територіальної цілісності країни), у зв'язку з чим консолідувало різні групи в правлячих колах та забезпечувало їм підтримку іспанського народу [13].

У 1966 році за посередництва ООН Іспанія та Велика Британія розпочали діалог, предметом якого стало майбутнє Гібралтару. Згідно з домовленостями між сторонами 10 вересня 1967 року було проведено референдум у Гібралтарі щодо його приналежності. Результати волевиявлення населення виявилися доволі прогнозованими - лише 44 громадянина з 12200 висловилися за приєднання до Іспанії [14]. Такі результати, на нашу думку, обумовлювалися передбачуваними факторами: по-перше, більшу частину населення та адміністрації складали британські піддані, по-друге, економіка та інфраструктура повністю підпорядковувались Великій Британії, по-третє, гарнізон, розквартирований у Гібралтарі, складався з англійців. Доволі суттєвим фактором, який вплинув на результати референдуму, був режим генерала Франко в Іспанії. Власне іспанська політична система, ставала своєрідним негативним чинником для мешканців Гібралтару.

Ще одним доволі серйозним чинником є сутність іспанської зовнішньої політики. На північному уз-

бережжі Африки розташовані іспанські анклави - порти Сеута та Мелілья. Іспанія займає доволі жорстку позицію щодо можливого повернення цих міст Марокко. Правлячі еліти провідних держав світу, у першу чергу, Великої Британії та США, добре розуміють, що в разі повернення Гібралтару Іспанії, обидва береги можуть опинитись під контролем однієї держави. Особливо цей мотив простежувався до падіння режиму Франко. Тому на глобальному рівні в контексті міжнародних відносин світові гравці не бажали вирішення питання Гібралтару на користь Іспанії.

Наприкінці 1960-х років Іспанія не залишала спроб винести питання Гібралтару на найвищий міжнародний рівень, сприяла його розгляду в Генеральній Асамблеї ООН. У 1968 році на хвилі боротьби з колоніалізмом ООН 18 грудня оприлюднила резолюцію, згідно з якою Велика Британія мала переглянути колоніальний статус міста [15]. У відповідь британський уряд заявив про повну згоду та пообіцяв провести реформи в системі управління Гібралтару. Такий крок став відповіддю на дуже гостре питання, пов'язане з колоніальним статусом цього регіону. Британська сторона бачила вихід у розробці конституції для Гібралтару, яка б дозволила викреслити його з "переліку територій без самоврядування" [16].

Розробка конституції тривала майже рік. У 1969 році вона набула чинності. Доволі цікавою з історичної точки зору є преамбула, де йдеться про те, що "Уряд її Величності ніколи не піде на укладення угоди, яка може призвести до зміни приналежності Гібралтару" [17]. Органи місцевого самоврядування, утворені згідно з конституцією, мали вузький спектр повноважень, створювалась лише ілюзія наявності інституцій. Як і раніше, Гібралтар підпорядковувався тільки британській адміністрації.

У відповідь на прийняття конституції іспанський уряд того ж року реалізував цілий комплекс заходів, спрямованих на повну блокаду території Гібралтару. Громадянам Іспанії суворо заборонялось працювати в Гібралтарі, повністю скасовувалось транспортне сполучення, припинявся телефонний зв'язок, повітряний простір над Іспанією закривався для британських літаків. Такі заходи призвели до збільшення англійських витрат на утримання "колонії". Так, наприклад, у 1970 р. Британія витратила на Гібралтар 4 млн фунтів стерлінгів, а в 1980 ця цифра збільшилася до 14 млн [18].

Фактично впродовж 15 років (формально блокада завершилася в 1982 р., але цілий ряд обмежень існував до 1985 р.) зберігалася іспанська блокада Гібралтару, вона мала доволі серйозні наслідки, та, на нашу думку, більшість із них була не на користь Іспанії.

На початку 1980-х, у результаті довготривалих переговорів, сторони дійшли згоди у принципових питаннях. Іспанська блокада Гібралтару мала бути ліквідована, Британія обіцяла продовжити переговори стосовно статусу регіону у форматі консультацій із представниками ООН. Результатом вищезазначених домовленостей стала Лісабонська декларація 1980 року, яка по суті повертала обидві сторони за стіл переговорів, але конкретних дій щодо перегляду приналежності Гібралтару не передбачалось [19].

Ліквідація кількох військових баз на Гібралтарі значно скоротила прибутки регіону, тому британський уряд був змушений шукати способи сприяння

економічному зростанню. Наприкінці 1980-х років нове, доволі ліберальне економічне законодавство перетворило Гібралтар на офшорну зону, сприяючи при цьому економічному підйому. Серйозною статтею прибутків Гібралтарського бюджету стали туризм, банківська сфера, транзит вантажів та пасажирів.

Іспанська блокада Гібралтару була повністю ліквідована лише в 1985 році. За 16 років у Гібралтарців сформувалося доволі негативне ставлення до Іспанії, і така ситуація була на користь британській стороні. Про це свідчать результати вивчення громадської думки в Гібралтарі в 1985 році, 97 % опитаних заявляли про негативне ставлення до Іспанії [20].

Після ліквідації блокади, до кінця 1990-х, Іспанія та Велика Британія обмежувались переговорами, які мали суто протокольний характер, кардинальних змін у статусі Гібралтару не відбулось.

Нове загострення Гібралтарського питання намітилося в 1998 році. Іспанський уряд, намагаючись знову порушити питання про приналежність Гібралтару, скористався правом вето на прийняття цілої низки законодавчих актів ЄС. Із посиланням на "Гібралтарську складову" було припинено імплементацію директив, пов'язаних із кредитними установами, прикордонним контролем, конвенції про співпрацю у митній справі та перетині кордонів. Спроби іспанської сторони винести Гібралтарське питання на порядок денний самітів ЄС тривали до 2001 року.

Результатом чергового раунду переговорів стала підготовка так званого "спільного суверенітету" Іспанії та Британії. Зокрема, ключовими пунктами майбутнього договору мали стати спільне управління та контроль на військовими базами обома сторонами. Такий варіант розв'язання проблеми мав бути винесений на всенародне обговорення в Гібралтарі. У 2002 році в Гібралтарі відбувся референдум, на розсуд мешканців виносилося питання про ставлення до спільного іспано-британського управління. У результаті волевиявлення 97,98 % із тих, хто брав участь у голосуванні, висловили негативне ставлення до концепції спільного управління [21]. До й після референдуму відбулося кілька масштабних мітингів, на яких, за підрахунками фахівців із ЄС, були присутні 25000 із 29000 мешканців Гібралтару. Мітингувальники висловлювали власне обурення щодо можливого спільного управління та наголошували на доцільності збереження британського підданства [22].

У 2006 році Гібралтар отримав нову конституцію, згідно з якою зовнішня політика, військові питання та внутрішня безпека знаходяться під юрисдикцією тільки британського уряду. Порівнюючи із попереднім головним документом держави, нова редакція надавала більше повноважень Гібралтарській адміністрації, установлювала інноваційний характер відносин із Великою Британією, у першу чергу, в економічних питаннях та прийнятті самостійних політичних рішень, не пов'язаних із зовнішніми відносинами. Незважаючи на певні поступки у сфері внутрішньої політики, Гібралтар залишається територією, яка повністю підпорядкована Великій Британії [23].

В останні роки уряд Гібралтару постійно наголошує, що не має намірів навіть обговорювати з Іспанією можливу зміну суверенітету [24].

Власне населення Гібралтару неодноразово демонструвало своє позитивне ставлення до збере-

ження приналежності Великій Британії. Доволі ясно цю тезу підтвердили події 2009 року, тоді іспанський міністр закордонних справ Мігель Анхель Моратінос здійснив візит у Гібралтар. Під час візиту міністра жителі міста зустріли його антиіспанськими гаслами та британськими прапорами, які майоріли майже з кожного вікна [25]. Візит посадовця такого високого рангу, до речі, єдиний за 300 років, отримав негативні оцінки гібралтарців [26].

Велика Британія займає достатньо виважену позицію стосовно Гібралтару. Як свідчить аналіз документів Генеральної Асамблеї, британська сторона "ніколи не братиме участі в переговорах стосовно зміни суверенітету без згоди мешканців Гібралтару. Сполучене королівство не має жодних сумнівів стосовно щодо суверенітету по відношенню до Гібралтару" [27].

Іспанська позиція залишається практично незмінною. У Генеральній Асамблеї ООН, під час розгляду гібралтарського питання іспанські представники часто наголошують, що Велика Британія проводить політику вигнання іспанського населення. Ще один доволі серйозний момент - це намагання Іспанії поставити під сумнів приналежність територіальних вод Гібралтару [28]. Якщо проаналізувати заяви іспанської сторони впродовж останніх 50 років, то можна з упевненістю констатувати закономірність, згідно з якою названа сторона постійно намагається знайти суперечності щодо Гібралтару та всіма можливими способами привернути увагу до проблеми.

Висновки

Таким чином, проблема Гібралтару є спадщиною часів постійного протистояння європейських держав у Нові часи. Війни давно вже завершені, об'єднана Європа 60 років намагається утримуватися від конфліктів, спрямовуючи всі зусилля на мирне подолання розбіжностей. Але конфронтація Іспанії та Великої Британії в питанні приналежності Гібралтару ризикуює значно похитнути міць та цілісність ЄС. Тим більше, що прецеденти проєкції гібралтарської проблеми на внутрішню політику Євросоюзу вже були.

Розглянувши основні етапи розвитку проблеми Гібралтару, можна зробити висновок про постійне навісисне загострення суперечностей з боку Іспанії. В останні роки ця держава проводить доволі активну зовнішню політику, яка спирається не лише на амбіційність, а й підтверджується конкретними діями. Іспанія стала у 2010 році третьою країною за експортом капіталів, зросла вага держави в Євросоюзі. Тому, на нашу думку, існує можливість ініціювання іспанською стороною чергових переговорів щодо статусу Гібралтару.

Варто зазначити, що переважна більшість населення Гібралтару висловлюється за збереження британського підданства. Велика Британія займає непохитну позицію щодо іспанських ініціатив, але при цьому демонструє готовність до будь-яких переговорів.

У цілому, попри існуючі розбіжності між сторонами, варто констатувати, що прогрес у вирішенні суперечок навколо Гібралтару все ж таки є. Наприклад, наприкінці 1960-х Іспанія вдалася до суворих заходів, а саме: повної блокади території Гібралтару, тепер розбіжності між сторонами вирішуються переважно шляхом переговорів, які координуються міжнародними організаціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлишена Ю. В. Джерела про характер, особливості та типологію внутрішньополітичної діяльності іспанського франкістського режиму (1939-1975 рр.) / Ю. В. Павлишена // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. - Вінниця : ВДПУ, 2005. - Випуск ІХ. - С. 385-389.
2. Лук'янов О. П. Проблема Гібралтару в зовнішній політиці Іспанії, 1963 - 1985 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / О. П. Лук'янов ; Східноукр. нац. ун-т ім. Вол. Даля. - Луганськ, 2003. - 20 с.
3. Gold P. Gibraltar: British or Spanish? / P. Gold. - New-York : Routledge, 2005. - 470 p.
4. Levie H. The Status of Gibraltar / H. Levie. - Colorado : Westwood Press, 1983. - 328 p.
5. Пожарская С. П. Генералиссимус Франко и его время / С. П. Пожарская // Новая и новейшая история. - 1990. - № 6. - С. 164-185.
6. Хенкин С. М. Метаморфозы политического развития Испании / С. М. Хенкин // Латинская Америка. - 2005. - № 2. - С. 41-57.
7. Terrero J. Historia de Espana. De la Prehistoria a la Actualidad / J. Terrero, J. Regia. - Barcelona : Editorial Optima, 2002. - 464 p.
8. Treaty of Utrecht (1713) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.1911encyclopedia.org/Treaty_Of_Utrecht.
9. Jackson W. The Rock of the Gibraltarians / W. Jackson. - London : Associated University Press, 1987. - P. 117.
10. Gold P. A Stone in Spain's Shoe: the Search for the Solution for the Problem of Gibraltar / P. Gold. - Liverpool : Liverpool University Press, 1994. - P. 82.
11. Jackson W. The Rock of the Gibraltarians / W. Jackson. - London : Associated University Press, 1987. - P. 183.
12. Лук'янов О. П. Проблема Гібралтару в зовнішній політиці Іспанії, 1963 - 1985 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / О. П. Лук'янов ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. - Луганськ, 2003. - С. 13.
13. Там само.
14. Gold P. A Stone in Spain's Shoe: the Search for the Solution for the Problem of Gibraltar / P. Gold. - Liverpool : Liverpool University Press, 1994. - P. 101.
15. 23 сессия Генеральной Ассамблеи ООН. Вопрос о Гибралтаре [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc>.
16. Gold P. A Stone in Spain's Shoe: the Search for the Solution for the Problem of Gibraltar / P. Gold. - Liverpool : Liverpool University Press, 1994. - P. 107.
17. The Gibraltar constitution 1969 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.gibraltar.gov.gi/images/stories/PDF/constitution/Gibraltar_Constitution.pdf.
18. Jackson W. The Rock of the Gibraltarians / W. Jackson. - London : Associated University Press, 1987. - P. 197.
19. Lisboan declaration [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.maec.es>.
20. Gold P. Gibraltar: British or Spanish? / P. Gold. - New-York : Routledge, 2005. - P. 114.
21. Там само.
22. Там само.
23. The Gibraltar Constitution 2006 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.gibraltarlaws.gov.gi/constitution/Gibraltar_Constitution_Order_2006.pdf.
24. Spain blames Gibraltar over tripartite deadlock // Gibraltar Chronicle [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=21983.
25. Weakness of Spanish position // Gibraltar Chronicle [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.chronicle.gi/headlines_details.php?id=20689.
26. Там само.
27. Гибралтар. Рабочий документ, подготовленный Секретариатом Генеральной Ассамблеи ООН [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/255/03/PDF/N1125503.pdf?OpenElement>.
28. Там само.

N. Lesiva

THE GIBRALTAR'S PROBLEM EVOLUTION IN THE SECOND HALF OF XX - BEGINNING XXI CENTURY

The given article is devoted to the complex analysis of Gibraltar's problem. The evolution of problem in context of relations between Great Britain and Spain are analyzed. The historical overview of Gibraltar's development is also researched. British and Spanish strategies in field of Gibraltar's problem are compared in the article. The public opinion in Gibraltar is also presented.

Key words: Gibraltar, Spain, Great Britain, UN, European Union, problem, evolution.

© Н. Лесіва

Надійшла до редакції 14.11.2011

УДК 94(477.8)(092)"18/19"

ТЕОФІЛ ОКУНЕВСЬКИЙ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА**ВІРА МЕЛЬНИК,***аспірант кафедри історичного краєзнавства**Львівського національного університету ім. Івана Франка*

На основі широкої джерельної бази в статті розглядається юридична діяльність Теофіла Окуневського, його участь у визначних судових процесах наприкінці XIX - на початку XX ст. Показано, що як правник Т. Окуневський реалізовував свої знання в законотворчості - на провінційному та загальнодержавному рівнях. Аналіз юридичної діяльності Т. Окуневського показує, що заради жодних економічних, соціальних чи інших інтересів не слід поступатися принципами національної самоповаги й національної єдності.

Ключові слова: Т. Окуневський, адвокатура, правові погляди.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Державно-правовий розвиток Австрійської монархії в другій половині XIX - на початку XX ст. набув нового характеру. Основою цього розвитку стали парламентаризм, крайова автономія, виборче право. У Галичині, загалом на українських землях, що входили до складу Австро-Угорщини, формується, хоч і дуже повільно, громадянське суспільство. З'являються політичні організації, відбувається виборча боротьба, формується корпус українських парламентаріїв, свідомих ролі, значення та можливостей парламентської діяльності. Теофіл Окуневський, будучи фаховим правником, адвокатом, усвідомлював першочергове значення закону для покращення економічного, соціального, культурного становища найширших верств народу [2, с. 116].

Зацікавленість юридичною діяльністю Т. Окуневського відображена в працях українських громадсько-політичних діячів та істориків на межі XIX-XX ст. К. Левицького [6], В. Яшана [10-12] та ін. За роки незалежності України опубліковано низку праць вітчизняних правознавців та істориків щодо окремих аспектів юридичної діяльності адвокатів наприкінці XIX - на початку XX ст. У цьому контексті значний інтерес становлять праці І. Андрухів [2], Т. Андрусяка [3], С. Барана [4] та ін. Водночас системних праць, у яких досліджується юридична практика Т. Окуневського, практично немає.

Мета роботи - дослідження юридичної діяльності Теофіла Окуневського наприкінці XIX - на початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Джерельну базу нашого дослідження складають неопубліковані матеріали Центрального державного історичного архіву України у Львові, зокрема фонди політичного товариства "Руська Рада", Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Значний комплекс джерел почерпнуто з періодики, зокрема газети "Діло".

Будучи водночас і депутатом, й адвокатом, й організатором українського національного життя на Городенківщині та й урешті всієї Галичини, Т. Окуневський розумів, що будь-який, навіть найкращий, закон нічого не вартує для пересічного громадянина, якщо той не знає його, не вміє використовувати, а в разі потреби, боротися за право, надане цим законом. Тому осмислення шляхів поширення правових знань серед найширших верств народу, формування в пересічного громадянина вміння користуватися цими знаннями також складає значну частину його правових поглядів.

Після завершення стажування в суді, що було необхідною умовою подальшої суддівської або адвокатської роботи, Т. Окуневський повертається до Галичини. Не знайшовши роботи у Львові, він приїздить до Станіславава.

У своїх спогадах Т. Окуневський писав: "Прибув